

Rayonların İnvestisiya Reytingi

İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

Bakı şəhəri, 19 Aprel 2017-ci il

Giriş

İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi ilk dəfə olaraq Azərbaycan Respublikasının inzibati rayonları üzrə 2017-ci ilin İnvestisiya Reytingini təqdim edir.

Reytingin tərtib edilməsinin əsas məqsədləri aşağıda verilir:

İqtisadi rayonların xüsusi iqtisadi konyunkturunu və ümumi inkişaf səviyyəsini nəzərə alaraq, ixtisaslaşma sahələrinin müəyyən edilməsi;

Regionların iqtisadi fəaliyyət nəticələri və rəqabət qabiliyyətli sahələrinin müəyyən edilməsi və zaman sırası və sahələrarası təhlilinin aparılması;

Regionların rəqabət qabiliyyətinin artırılması;

İnvestisiyaların cəlb edilməsi.

İstifadə edilmiş metodologiya

Reytingin tərtib edilməsi zamanı qabaqcıl beynəlxalq təcrübə öyrənilib və Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən hazırlanmış Dünya Rəqabətlik İndeksinə oxşar yanaşma tətbiq edilib.

Analoji yanaşma Avropa İttifaqının Regionların Rəqabətlik İndeksinin tərtibi zamanı da istifadə olunub.

Sözgedən yanaşmalara uyğun olaraq tərtib edilmiş indeksə baza, səmərəlik və innovasiya alt-indeksi üzrə bölgü aparılıb və müvafiq göstəricilər istifadə olunub. Beynəlxalq praktikaya əsasən cari ilin göstəriciləri əsasında hazırlanan reyting növbəti iki il regionun investisiya reytingini müəyyənləşdirir.

İstifadə edilmiş normalizasiya tədbiri:

Unitar bölgü intervalından istifadə edərək göstəricilər normalizə edilib.

Statistik Əhəmiyyətliyi

Tərtib edilmiş reytinglə adam başına düşən məhsulun ümumi buraxılışının korrelyasiyası 86,29% təşkil edib.

Regressiya Statistikası aşağıda verilir:

Multiple R:	0,86
R Square:	0,75
Adjusted R Square:	0,74
Standard Error:	0,86
	P-value
Intercept:	4,42E-44
X Variable 1:	9,83E-20

Reytingin Baza Alt İndeksi üzrə istifadə edilmiş göstəricilər

Təhsil - Məktəbəqədər, ümumi və tam orta təhsil müəssisələrinin sayının ümumi əhaliyə nisbəti, Kütləvi kitabxanaların sayının cəmi əhaliyə nisbəti;

Səhiyyə - Əhalinin hər 10,000 nəfərinə düşən həkimlər, orta tibb heyəti, xəstəxana çarpayıları sayının ümumi əhaliyə nisbəti, Əhalinin hər 10000 nəfərinə ambulator-poliklinika müəssisələrinin gücü;

Lazım infrastruktur - Bir sakinə orta hesabla düşən ümumi sahə kv. m., sərnişin və yük dövriyyəsi, hər 100 nəfərə poçt şöbələrinin sayı və hər 100 ailəyə düşən telefon aparatlarının sayı;

İnstitutların keyfiyyəti - Təsərrüfat subyektlərinin (hüquqi və fiziki şəxslər üzrə) sayının ümumi əhaliyə nisbəti, qeydə alınmış cinayətlərin sayının cəmi əhaliyə nisbəti;

İqtisadiyata verilən töhfə - əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlərin ümumi əhaliyə nisbəti.

Reytingin Səmərəlik Alt İndeksi üzrə istifadə edilmiş göstəricilər

Əmək bazarının səmərəliliyi - Orta aylıq nominal əmək haqqı, İqtisadiyyatda muzzla işləyənlərin sayının cəmi əhaliyə nisbəti, Açılmış iş yerlərinin sayı və onlardan daimi iş yerlərinin cəmi əhaliyə nisbəti;

Ali Təhsil - Ali təhsilli insanların sayının ümumi əhaliyə nisbəti;

Büdcə Asılılığı - Mərkəzləşdirilmiş xərclərdən ayrılmış vəsaitlərin ümumi əhaliyə nisbəti.

Reytingin İnnovasiya Alt İndeksi üzrə istifadə edilmiş göstəricilər

Yeni texnologiyaların tətbiqi - Mobil telefon abunəçilərinin və internet istifadəçilərinin sayının ümumi əhaliyə nisbəti;

İnnovasiya - Dərc olunmuş işləmələrin sayının ümumi əhaliyə nisbəti, Tədqiqat və işləmələri yerinə yetirən təşkilatların sayının ümumi əhaliyə nisbəti.

RİR-ın istifadəsi üçün seçilmiş indikatorlar

Nəticəyə təsir edən amillər:

- İdarəetmə, İnfrastruktur - İnstitutların keyfiyyəti, İqtisadiyata töhfə və İnfrastruktur;
- İnsan Kapitalı - Səhiyyə, Təhsil və Ali təhsil;
- Yüksək Texnologiyalar - Texnologiyaların tətbiqi.

Nəticə üzrə göstəricilər:

- Əmək bazarının səmərəliliyi;
- İcmal büdcəsindən asılılığı; və
- İnnovasiya.

Regionların İnvestisiya Reytingi 2016-2017

Şəhər/ İnzibati Rayon	2017		2016		Dinamika	Şəhər/ İnzibati Rayon	2017		2016		Dinamika
	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici			Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	
Bakı şəhəri	1	0.785	1	0.781	-	Göyçay rayonu	33	0.316	38	0.322	▲ 5
Naxçıvan şəhəri	2	0.638	2	0.580	-	Ağcabədi rayonu	34	0.315	40	0.315	▲ 6
Mingəçevir şəhəri	3	0.465	3	0.502	-	Neftçala rayonu	35	0.315	36	0.324	▲ 1
Sumqayıt şəhəri	4	0.448	4	0.458	-	Ağstafa rayonu	36	0.312	35	0.324	▼ -1
Şirvan şəhəri	5	0.419	6	0.426	▲ 1	Goranboy rayonu	37	0.311	30	0.328	▼ -7
Gəncə şəhəri	6	0.408	5	0.429	▼ -1	Şamaxı rayonu	38	0.311	46	0.303	▲ 8
Abşeron rayonu	7	0.407	7	0.420	-	Quba rayonu	39	0.310	31	0.327	▼ -8
Naftalan şəhəri	8	0.376	14	0.393	▲ 6	Ağdaş rayonu	40	0.309	39	0.316	▼ -1
İmişli rayonu	9	0.374	13	0.394	▲ 4	Tovuz rayonu	41	0.308	43	0.307	▲ 2
Culfa rayonu	10	0.364	8	0.403	▼ -2	Salyan rayonu	42	0.307	45	0.304	▲ 3
Beyləqan rayonu	11	0.351	17	0.358	▲ 6	Samux rayonu	43	0.305	34	0.325	▼ -9
Qəbələ rayonu	12	0.350	19	0.353	▲ 7	Şəmkir rayonu	44	0.305	41	0.310	▼ -3
Ordubad rayonu	13	0.347	9	0.398	▼ -4	İsmayilli rayonu	45	0.304	33	0.326	▼ -12
Babək rayonu	14	0.346	11	0.396	▼ -3	Şabran rayonu	46	0.304	32	0.326	▼ -14
Bərdə rayonu	15	0.343	24	0.390	▲ 9	Qobustan rayonu	47	0.299	47	0.302	-
Qax rayonu	16	0.341	20	0.348	▲ 4	Masallı rayonu	48	0.297	44	0.301	▼ -4
Siyəzən rayonu	17	0.341	37	0.323	▲ 20	Ucar rayonu	49	0.295	50	0.299	▲ 1
Qazax rayonu	18	0.340	18	0.353	-	Biləsuvar rayonu	50	0.289	49	0.300	▼ -1
Şərur rayonu	19	0.340	12	0.395	▼ -7	Tərtər rayonu	51	0.288	51	0.298	0
Xızı rayonu	20	0.333	59	0.273	▲ 39	Kürdəmir rayonu	52	0.289	48	0.295	▼ -4
Yevlax şəhəri	21	0.332	21	0.348	-	Saatlı rayonu	53	0.285	54	0.290	▲ 1
Şəki şəhəri	22	0.331	22	0.346	-	Zərdab rayonu	54	0.284	56	0.283	▲ 2
Zaqatala rayonu	23	0.330	26	0.338	▲ 3	Sabirabad rayonu	55	0.284	58	0.278	▲ 3
Oğuz rayonu	24	0.329	23	0.344	▼ -1	Balakən rayonu	56	0.280	52	0.295	▼ -4
Göygöl rayonu	25	0.330	25	0.342	-	Ağsu rayonu	57	0.280	53	0.294	▼ -4
Lənkəran şəhəri	26	0.323	29	0.333	▲ 3	Daşkəsən rayonu	58	0.278	55	0.284	▼ -3
Xaçmaz rayonu	27	0.319	27	0.335	-	Cəlilabad rayonu	59	0.272	61	0.267	▲ 2
Şahbuz rayonu	28	0.319	15	0.390	▼ -13	Yardımlı rayonu	60	0.268	60	0.269	-
Qusar rayonu	29	0.318	28	0.333	▼ -1	Lerik rayonu	61	0.267	57	0.282	▼ -4
Sədərək rayonu	30	0.318	16	0.372	▼ -14	Astara rayonu	62	0.262	62	0.265	-
Hacıqabul rayonu	31	0.318	42	0.309	▲ 11	Gədəbəy rayonu	63	0.260	63	0.265	-
Kəngərli rayonu	32	0.317	10	0.397	▼ -22						

Regionların İnvestisiya Reytingi 2013-2017

Şəhər/ İnzibati Rayon	2017		2016		2015		2014		2013	
	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici
Bakı şəhəri	1	0.785	1	0.781	1	0.876	1	0.837	1	0.832
Mingəçevir şəhəri	2	0.464	2	0.502	2	0.471	6	0.385	2	0.550
Sumqayıt şəhəri	3	0.448	3	0.458	5	0.446	2	0.423	8	0.468
Şirvan şəhəri	4	0.419	5	0.426	4	0.460	5	0.387	5	0.478
Gəncə şəhəri	5	0.408	4	0.429	6	0.381	3	0.399	4	0.494
Abşeron rayonu	6	0.407	6	0.420	9	0.373	4	0.397	19	0.430
Naftalan şəhəri	7	0.376	8	0.393	3	0.470	18	0.327	32	0.403
İmişli rayonu	8	0.374	7	0.394	12	0.357	19	0.327	7	0.473
Beyləqan rayonu	9	0.351	9	0.358	21	0.339	24	0.322	24	0.419
Qəbələ rayonu	10	0.350	11	0.353	15	0.346	14	0.332	15	0.432
Bərdə rayonu	11	0.343	16	0.343	10	0.369	26	0.318	17	0.431
Qax rayonu	12	0.341	12	0.348	41	0.300	7	0.363	6	0.477
Siyəzən rayonu	13	0.341	29	0.323	19	0.341	12	0.337	27	0.414
Qazax rayonu	14	0.340	10	0.353	14	0.350	9	0.356	12	0.442
Xızı rayonu	15	0.333	51	0.273	13	0.355	47	0.278	9	0.465
Yevlax şəhəri	16	0.332	13	0.348	18	0.344	25	0.321	40	0.389
Şeki şəhəri	17	0.331	14	0.346	33	0.313	15	0.332	26	0.416
Zaqatala rayonu	18	0.330	18	0.338	24	0.328	8	0.356	25	0.417
Oğuz rayonu	19	0.330	15	0.344	16	0.346	10	0.345	13	0.438
Göygöl rayonu	20	0.329	17	0.342	22	0.331	13	0.335	14	0.433
Lənkəran şəhəri	21	0.323	21	0.333	8	0.375	22	0.325	39	0.393
Xaçmaz rayonu	22	0.319	19	0.335	17	0.345	40	0.296	46	0.378
Qusar rayonu	23	0.318	20	0.333	43	0.298	17	0.328	10	0.449
Hacıqabul rayonu	24	0.318	34	0.309	11	0.358	33	0.311	16	0.432
Göyçay rayonu	25	0.316	30	0.322	26	0.325	37	0.301	35	0.395
Ağcabədi rayonu	26	0.315	32	0.315	29	0.324	27	0.315	18	0.430
Neftçala rayonu	27	0.315	28	0.324	34	0.313	30	0.314	42	0.389
Ağstafa rayonu	28	0.312	27	0.324	35	0.310	32	0.312	37	0.394
Goranboy rayonu	29	0.311	22	0.328	28	0.325	21	0.325	11	0.442
Şamaxı rayonu	30	0.311	38	0.303	38	0.307	39	0.297	41	0.389
Quba rayonu	31	0.310	23	0.327	39	0.307	31	0.312	47	0.373
Ağdaş rayonu	32	0.309	31	0.316	7	0.377	29	0.314	44	0.385
Tovuz rayonu	33	0.308	35	0.307	31	0.314	28	0.315	28	0.408
Salyan rayonu	34	0.307	37	0.304	25	0.326	34	0.307	36	0.394
Samux rayonu	35	0.305	26	0.325	44	0.297	23	0.322	21	0.426

Şəhər/ İnzibati Rayon	2017		2016		2015		2014		2013	
	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici	Reyting	Göstərici
Şəmkir rayonu	36	0.305	33	0.310	20	0.341	20	0.326	30	0.405
İsmayıllı rayonu	37	0.304	25	0.326	27	0.325	43	0.288	23	0.424
Şabran rayonu	38	0.304	24	0.326	30	0.314	11	0.343	22	0.426
Qobustan rayonu	39	0.299	39	0.302	40	0.304	16	0.328	3	0.494
Masallı rayonu	40	0.297	36	0.305	32	0.314	35	0.305	50	0.356
Ucar rayonu	41	0.295	42	0.299	23	0.328	44	0.284	49	0.367
Biləsuvar rayonu	42	0.289	41	0.300	37	0.307	51	0.270	43	0.387
Tərtər rayonu	43	0.289	43	0.298	52	0.281	38	0.299	48	0.368
Kürdəmir rayonu	44	0.288	40	0.301	47	0.289	42	0.290	29	0.407
Saatlı rayonu	45	0.285	46	0.290	50	0.285	46	0.278	31	0.405
Zərdab rayonu	46	0.284	48	0.283	46	0.290	45	0.279	34	0.396
Sabirabad rayonu	47	0.284	50	0.278	49	0.286	50	0.271	45	0.382
Balakən rayonu	48	0.280	44	0.295	36	0.308	36	0.304	38	0.393
Ağsu rayonu	49	0.280	45	0.295	54	0.262	41	0.296	20	0.428
Daşkəsən rayonu	50	0.278	47	0.284	48	0.288	48	0.275	33	0.403
Cəlilabad rayonu	51	0.272	42	0.284	42	0.298	55	0.249	54	0.332
Yardımlı rayonu	52	0.268	52	0.269	45	0.293	53	0.255	53	0.338
Lerik rayonu	53	0.267	49	0.282	51	0.283	49	0.275	52	0.353
Astara rayonu	54	0.262	54	0.265	53	0.265	52	0.256	55	0.331
Gədəbəy rayonu	55	0.260	55	0.265	55	0.232	54	0.254	51	0.355

Əldə edilmiş nəticələrin interpretasiyası

Araşdırmanın nəticələri Azərbaycanın regional investisiya reytinglərində irəliləyişlərin olduğunu göstərir. Dünyanın iqtisadi və siyasi cəhətdən mürəkkəb durumda olmasına baxmayaraq, ölkə özünün dinamik regional inkişafını prioritetlərindən biri olaraq saxlamış və ümumi regional investisiya reytinglərində artıma nail olmuşdur.

Bir neçə regionda müşahidə olunan iqtisadi fəallığın azalmasına baxmayaraq, regionların əksəriyyəti bir çox sahələrdə müsbət dəyişikliyə nail olmuşdur. Əksər göstəricilər regionlar və şəhərlər üçün dayanıqlı gələcək və əlverişli investisiya iqlimi vəd edir. Bu da öz növbəsində Azərbaycanın bütün Cənubi Qafqaz zonasında iqtisadi göstəricilərinin yaxşılaşdırılmasına gətirib çıxardacaqdır.

Əldə edilmiş nəticələrin interpretasiyası

Abşeron regionu ilə bağlı əsas müşahidələrin nəticələri:

Abşeron ölkənin aparıcı iqtisadi regionlarından biridir. O, investisiya reytinglərində ümumi artım nümayiş etdirir.

Bakı şəhəri: Hesabat dövrü ərzində istifadə edilmiş göstəricilər üzrə müsbət dəyişmə tendensiyası müşahidə edilmişdir.

Xızı rayonu: Reyting dərəcəsinin yüksəldilməsinin başlıca səbəbi əsas kapitalla vəsait qoyuluşunun əhəmiyyətli artımıdır.

Sumqayıt şəhəri: Reyting dərəcəsinin enməsinin əsas səbəbi səhiyyə sahəsində geriləmədir.

Əldə edilmiş nəticələrin interpretasiyası

Gəncə-Qazax və Naxçıvan regionu ilə bağlı əsas müşahidələrin nəticələri:

2015-ci il ərzində istifadə edilmiş əksər göstəricilər üzrə cüzi enmə müşahidə edilmişdir, lakin səhiyyə sahəsində azalmanın təsirli dərəcədə olması vurğulana bilər. Bununla belə, infrastruktur indikatorunun tərtib edilməsi məqsədilə istifadə edilmiş göstəricilər üzrə artım olmuşdur.

Naxçıvan şəhəri: Reyting dərəcəsinin yüksəldilməsinin əsas səbəbi mərkəzləşdirilmiş büdcədən asılılığın azalmasıdır və digər şəhər və rayonlarda olduğu kimi infrastrukturun təkmilləşdirilməsidir.

Bütün regionlar: Hesabat dövrü ərzində istifadə edilmiş əksər göstəricilər üzrə cüzi enmə tendensiyası müşahidə edilmişdir, lakin əmək bazarının səmərəliliyi sahəsində azalmanın əhəmiyyətli dərəcədə enməsi vurğulana bilər.

Son

Azərbaycan Respublikasının əsas şəhər və rayonlarının investisiya reytingi haqqında tədqiqatlar, İİTKM tərəfindən aparılıb. Bu araşdırmalar ölkənin əsas 62 şəhər və rayonlarının regional investisiya reytinglərinə təsir edən amilləri əhatə edib. Araşdırmaların başlıca səbəbləri ixtisaslaşmış sahələrin identifikasiyası, nəticələrin təhlili, rəqabət qabiliyyətinin artırılması və regionlara investisiyanın cəlb olunmasıdır.

Burada Dünya İqtisadi Forumu tərəfindən hazırlanmış Dünya Rəqabətlik İndeksinə və Avropa İttifaqının Regionların Rəqabətlik İndeksinin tərtibi zamanı da istifadə olunan oxşar yanaşma tətbiq edilib. Regionların statistik analizlərinin nəticələri gözlənilmədiyi kimi, statistik əhəmiyyətlik kəsb edib. Bu tərtib edilmiş reytinglə adam başına düşən məhsul ilə ümumi istehsal həcmi arasında asılılığın olmaması fərziyyəsini inkar etməyə imkan yaradıb.

İnvestisiya reytinginə görə, ən yüksək hədd Bakı şəhəri üzrə müəyyən olunub – 0.785 faiz. Miqyas effektini nəzərə alaraq, paytaxtın I yerdə olması təbii haldır. 2017-ci il üzrə Rayonların İnvestisiya Reytinginə görə, ilk onluqda Naxçıvan, Mingəçevir, Sumqayıt, Şirvan, Gəncə və Naftalan şəhərləri yer alıb. Bundan başqa top 10-luqda Abşeron, İmişli və Culfa rayonları da qərarlaşıb.

Bir neçə regiondakı cüzi durğunluq və geriləmə nəzərə alınmasa, ölkənin bir çox sektorlarında müsbət dəyişikliklər müşahidə olunub. Bu, Azərbaycanın gələcək inkişafı ilə bağlı müsbət proqnoz verməyə imkan verir və regionun lider dövləti olaraq, mövqeyini möhkəmləndirməyə şərait yaradır.